

Analysis of legal and corporate norms on the essential conditions of the agency agreement in the field of sports

Aziza NURULLAEVA¹ Kambariddin МЕХМОНОВ²

Tashkent State University of Law

ARTICLE INFO

Article history:

Received March 2021

Received in revised form

20 March 2021

Accepted 15 April 2021

Available online

20 May 2021

ABSTRACT

The article deals with such issues that are essential conditions of the agency contract in the field of sports as the subject of the contract, standard forms, registration of contracts, the term of the contract, the circumstances, as well as the obstacles to the execution of the contract, the mutual relationship of legal norms and rules developed by sports federations, the possibility of their unification.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

sports agent,
agency agreement in the
field of sports,
essential terms of the agency
agreement,
acts of sports federations.

Спорт соҳасида агентлик шартномасининг муҳим шартлари хусусидаги қонунчилик ва корпоратив нормалар таҳлили

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

спорт агенти,
спорт соҳасидаги агентлик
шартномаси,
агентлик шартномасининг
муҳим шартлари,
спорт федерациялари
томонидан қабул
қилинган хужжатлар.

Мақолада спорт соҳасидаги агентлик шартномасининг
муҳим шартлари бўлган шартнома предмети, намунавий
шакллари, шартномаларни рўйхатга олиш, шартнома
муддати, шартнома ижросига тўсқинлик қиласидаган
ҳолатлар, бу борада хуқуқ нормалари ва спорт
федерациялари томонидан ишлаб чиқилган қоидаларнинг
ўзаро нисбати, уларни мослаштириш имкониятлари каби
масалалар кўриб чиқилган.

¹ Master's student, Tashkent State University of Law, 5A240107 – Specialty in sports law, Tashkent, Uzbekistan.

² PhD, Associate Professor of the Department of Civil Law of the Tashkent State University of Law, Tashkent, Uzbekistan.

Анализ законодательных и корпоративных норм о существенных условиях агентского договора в области спорта

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:
спортивный агент,
агентский договор
в области спорта,
существенные условия
агентского договора,
акты спортивных
федераций.

В статье рассмотрены такие вопросы, которые являются существенными условиями агентского договора в области спорта как предмет договора, типовые формы, регистрация договоров, срок действия договора, обстоятельства, а также, препятствующие исполнению договора, взаимное соотношение норм права и правил, разработанных спортивными федерациями, возможности их унификации.

Ўзбекистонда қўплаб ўзгаришлар қатори жисмоний тарбия ва спорт соҳасида ҳам қатор ислоҳотлар ва ижобий ишлар амалга оширилиб келинмоқда. Бунинг натижаси ўлароқ, Ўзбекистон бокс, шарқ якка курашлари, шахмат ва бошқа спорт турлари бўйича жаҳонда ўз ўрнига эга давлатлар қаторига кўтарилди. 2025 йилда Ёшлар ўртасидаги Осиё ўйинларига Тошкент шахри мезбонлик қилиши белгиланлиги [1] ҳам Ўзбекистоннинг ютуқлари дунёда эътироф этаётганлигидан далолат беради.

Спорт соҳасида ижобий натижаларга эришиш фақатгина қонунчилик ислоҳотлари билан эмас, балки спортчиларни тўғри танлай олиш ва жамоавий мусобақаларда керакли ўринларга қўйиш каби профессионал фаолиятга ҳам боғлиқ. 2018 йилга Осиё ўйинларида спортчиларимиз 21 та олтин, 24 та кумуш ва 25 та бронза – жами 70 та медални қўлга киритганида ва олтин медаллар сони бўйича 5-ўринни эгаллаганида спортчиларни танлаб олиш – селекция ишларинг самарали йўлга қўйилганлигини эътироф этган эди ва шунда “Биз халқаро спорт майдонларида Ўзбекистоннинг нуфузи ва обрў-эътиборини оширишга катта ҳисса қўшган спортчиларимиз билан фахрланамиз”, – деган эдилар президентимиз Шавкат Мирзиёев [2].

Бироқ, давлат сиёсати учун муҳим саналган спорт соҳаси, хусусан спорт соҳасида агентлик фаолияти етарлича тартибга солинмаган ва етарлича тадқиқот предметига айланиб улгурмаганлиги бу соҳада қилиниши лозим бўлган ишлар кўплигини англаради.

Спорт агенти фаолиятида унинг спортчи ва спорт клуби ўртасида шартнома тузишда воситачилик тарзидаги иштироки муҳим аҳамият касб этади. Умуман олганда, спорт агенти фаолиятининг катта қисмини спорт соҳасида агентлик шартномасини тузиш йўлида қилинган ҳаракатлар ташкил қиласди.

Аслида, спорт агентининг фаолияти воситачилик фаолият ҳисобланганлиги ва унинг соҳаси спорт бўлганлиги учун ҳам икки тарафламалик хусусиятига эга. Яъни бу масала ҳам спорт соҳаси қонунчилиги, ҳам фуқаролик соҳаси қонунчилиги билан тартибга солинади.

Спорт агентининг ўз мижозлари бўлган спорт клуби ва спортчи билан тузадиган шартномаси “воситачилик шартномаси”, “спорт агентлик шартномаси”, “агентлик шартномаси”, “агентлик қилиш шартномаси” ёки бошқача номланиши мумкин. Бундай шартномалар асосан кўп даромад келтирадиган спорт турлари соҳасида қўлланилади. Буларга футбол, бейсбол, хоккей ва бошқаларни келтириш мумкин.

Спорт агенти фаолиятини тартибга солишда, асосан, спорт турлари бўйича федерациялар ва ассоциациялар ушбу соҳани тартибга соловчи қоидаларни яратадилар. Уларда кўпинча фуқаролик қонунчилиги номалари такрорланади ва шунинг билан бирга фуқаролик қонунчилиги тарафларнинг ихитиёрига қолдирган диспозитив нормалардан фойдаланганлик ҳолатлари ҳам кузатилади.

Фуқаролик қонунчилигида шартнома тузиш эркинлиги қоидаси бўлиб, унинг ўзи ҳам турлича тушунилади. Масалан, фуқаролик муомаласида субъектлар, жумладан, миллий спорт тизими субъектларига эркин киришишлари, мижозни эркин танлашлари мумкин. Бошқа томондан, спорт федерациялари томонидан кўплаб касбий талаблар ҳам ишлаб чиқилган, уларга риоя қиласдан шарномавий муносабатларга агент сифатида иштирок этишнинг имкони бўлмайди [3, 79].

Спортдаги агентлик шартномаси предмети агент томонидан спортчига ёки спорт клубига кўрсатиладиган воситачилик билан боғлиқ хизматлар ҳисобланади.

Спорт соҳасида норматив ва ҳуқуқий манбаларнинг таҳлили шундай фикрни таъкидлашга имкон берадики, спорт агенти шартномаси шарномасини тартибга соловчи корпоратив ҳужжатларда деярли барча ҳолларда спорт федерацияларининг манфаатларини кўзлашга, федерацияларга маъқул қоидаларни киритишга ҳаракат қиласди. Масалан, Ўзбекистон футбол ассоциацияси Ижроия қўмитаси Бюросининг 2020 йил 31 декабрдаги № 1 сонли қарори билан тасдиқланган “Футболчилар мақоми ва трансфери бўйича регламент” ида шартнома шартлари бузилганда айнан федерацияга жарима тўлатиш ҳоллари белгиланган. Бундай ҳолатлар ҳуқуқий нуқтаи назаридан қайта кўриб чиқилиши лозим. Бироқ, масаланинг энг қийинчилик туғдирадиган жиҳати шундан иборатки, бундай қоидалар халқарор спорт ташкилотлари томонидан ишлаб чиқилиб, миллий спорт федерациялари учун мажбурийлиги анъана тарзида белгиланган.

Спорт соҳасида агентлик шартномаси тузилаётган пайтда тарафлар томонидан келгусида келиб чиқадиган низоларни олдини олиш ва ягона тартибни ўрнатиш мақсадида спорт соҳаларида агентлик шартномалари тузиш қоидаларини белгиловчи ҳужжатларда шартномаларнинг намунавий шакллари ишлаб чиқлади ва илова қилинади.

Назарияда шартномаларнинг намунавий шаклини ишлаб чиқиш ва унга риоя қилиш борасида икки хил бири-бирига қарши фикрлайдиган муаллифларни учратиш мумкин. Муаллифларнигайтимишлик шартномаларининг намунавий шаклини ёқласалар [4; 5], бошқалари уни танқид қиласадилар [6; 7].

Шартноманинг намунавий шаклини инкор қилиш, албатта, нотўғри. Боиси, бундай шакл, албатта, тавсиявий характерда бўлиши лозим ва у шартномалар соҳасидаги амалиётни ягона андозага солишга хизмат қиласди. Спорт соҳасидаги агентлик шартномаси борасида намунавий шаклининг мавжуд-мавжуд эмаслиги муҳим эмас, шартномани расмийлаштиришда қонун ёки халқаро ҳуқуқ нормаларини тадбиқ қилиш ва уларга риоя этиш муҳим ҳисобланади.

Спорт соҳасидаги агентлик шартномаларини тузишда ҳуқуқ, яъни давлат ёки давлатлар (халқаро) томонидан ишлаб чиқилган нормаларни қўллаш масаласини кўтаришга туртки бўлган ҳолат шундан иборатки, спорт соҳасида давлатнинг бошқарув функциялари аксар ҳоллатда нодавлат секторга ўтганлигидадир. Бундай шартнома мазмуни, унинг қоидалари, хусусан, мажбуриятларни таъминлаш чоралари ҳуқуқ нормаларига тўғри келмайдиган ҳоллар кузатилади. Шундай қоидалардан бири шартномани рўйхатга олиш масаласидир.

Одатда, иқтисодиёт соҳасида шартномалар давлат органлари томонидан рўйхатга олинганидек, спорт агентлиги фаолиятидаги шартномалар федерацияларда рўйхатга олинади. Бу бир томондан спорт агентлик фаолияти ва агентлик шартномаси қоидаларига риоя қилинганлигини назорат қилиш имконини беради. Масалан, Россия футбол иттифоқи (РФИ) доирасида футболда агентлик шартномаси имзоланган пайтдан 30 сутка ичida РФИда рўйхатга қўйилиши шартлиги, акс ҳолда юридик кучга кирмаслиги қоидаси мавжуд. Шартномага ўзгартириш киритиш хусусидаги қўшимча шартномага нисбатан ҳам худди шундай тартибамал қиласи[8]. Рўйхатдан ўтказилган шартноманинг бир нусхаси РФИда қолдирилади.

Бундай талаб Россия Континентал Хоккей Лигаси (КХЛ) қоидаларида ҳам мавжуд. Шу ўринда таъкидлаш лозимки, Россия КХЛ ҳужжатларида “намунавий шакл”, деган тушунча қўлланади. Бунга қўра спорт агенти шартномасини тузишда ҳужжатларда белгиланган шаклдан фойдаланиш назарда тутилган [9].

Шартнома шартларининг хуқуқий тозалиги ва шаффоғлигини таъминлаш мақсадида, одатда, спорт агенти шартномасининг тартибга солувчи ҳужжатларда спортчи унинг профессионал фаолияти ҳақида тўлиқ маълумотлар кўрсатилиши лозимлиги белгиланади. Бундан ташқари, айrim ҳолатларда спортчи билан тузишган меҳнат шартномасида агентнинг ҳам имзо қўйиши талаб этилади, агар ушбу жараёнда агент ҳам иштирок этган бўлса.

Спорт соҳасига хос бўлган ундаги шартномаларнинг нодавлат регистрация қилиниши муайян муаммоларни ҳам келтириб чиқариши мумкин. Аввало, фуқаролик қонунчилигида шартномаларнинг бундай рўйхатга олиш шарт, деб белгиланган қоида мавжуд эмас, шу билан бирга бундай тартибни жорий қилиш учун ҳам тақиқ мавжуд эмас.

Масаланинг назарий жиҳатига қарайдиган бўлсак, айrim муаллифлар бундай тартибни қоралайдилари [10, 31]. Бошқа бир муаллифлар эса, шартноманинг асосий шарти сифатида белгиланиши мумкинлигини таъкидлайдилар [11, 27]. Масаланинг муаммоли жойи федерациялар спорт агенти шартномаси бўйича тараф ҳисобланмаса-да, шартноманинг рўйхатга олиш тартибини жорий қилганлигидадир.

Спорт соҳасидаги агентлик шартномалари борасида бундай қоидаларнинг белгиланиши спорт агентлик хизматлари борасида иштирокчилар ўз хуқуқларини суистеъмол қилишларининг олдини олиш, бошқаларга зарар етказмаслик натижасида спортнинг ушбу турининг нуфузини сақлаб қолиш учун муҳимдир. Бошқа жиҳатдан, спорт агентлик шартномасини нодавлат ташкилотда рўйхатга олиниши келажақда шартномадан келиб чиқадиган низоларни федерациялар, ассосациялар ва бошқа корпоратив ташкилотлар томонидан кўриб чиқиш, спортчи мажбуриятларини бажаришда спорт агентининг субсидиар жавобгарлигини белгилашда имкон беради. Аслида, хуқуқий тартиботнинг моҳиятида шундай бўлиши керак. Бироқ, спорт турини бошқарадиган спорт ташкилотлари ҳужжатларида юқоридаги аниқ қоиданинг мавжуд эмаслиги масаланинг янада илмий ўрганиш талаб жиҳатидир.

Булардан ташқари, Спорт соҳасидаги агентлик шартномаладарида шартноманинг амал қилиш муддати масаласи ҳам ўзига хос ёндашувга эга.

Спорт соҳасида халқаро федерациялари доирасида муддатлар шарноманинг муҳим шарти сифатида қаралади, яъни шартномада муддат кўрсатилмаса тузилмаган ҳисобланади. Фуқаролик муомаласи соҳасида воситачилик шартномаларининг муддатини тарафлар эркин белгилайдилар. Аммо, айрим спорт турлари бўйича спорт агентлик шартномасининг максимал муддати корпоратив ҳужжатларда белгиланади. Масалан, ФИФАда ушбу муддат 2 йил қилиб белгиланган ва шартнома муддатини автоматик тарзда узайтирилиши белгиланган эмас. Шартномани янги муддатда тузиш учун янги шартнома тузишга тузишга тўғри келади [12, 111]. Ўзбекистон футбол федерацияси ҳужжатларида ҳам шундай қоида белгиланган. Ўзбекистон футбол ассоциацияси Ижроия қўмитаси Бюросининг 2020 йил 31 декабрдаги № 1 сонли қарори билан тасдиқланган “Футболчилар мақоми ва трансфери бўйича регламент” и нинг 6-моддаси [13].

Юқоридагилардан келиб чиқиб, **Спорт соҳасида агентлик шартномасининг муҳим шартлари** борасида қўйидаги хулосаларни чиқариш мумкин:

биринчидан, амалиётда спорт соҳасида агентлик шартномаларининг ҳуқуқийлиги, уларда назарда тутиладиган муҳим шартларнинг фуқаролик қонун ҳужжатларига мослиги лозим даражада эмаслиги кузатилади. Масалан, Фуқаролик ҳуқуқидаги шартнома эркинлиги принципи спорт соҳасидаги агентлик шартномасида бироз чекланади. Бу ҳолат федерациялар томонидан спорт соҳасидаги профессионал фаолиятни, қонунларда назарда тутилмаган механизмларни яратиб, ўз назоратига олиш учун амалга оширилади.

Амалда спорт соҳасидаги агентлик шартномаси спорт федерациялари томонидан тан олинмаслиги унинг ижросига тўскенилик қиласи. Шунинг учун алоҳида спорт соҳаларида федерациялар томонидан агентлик шартномасининг намунавий шакли ишлаб чиқилади ва унга риоя қилиш мажбурий қилиб белгиланади. Ўз навбатида бу спорт соҳасида агентлик ёки воситачилик шартномаларини тартибга солишда бу ҳуқуқий бўшлиқнинг ёки спорт федерациялари томонидан ҳуқуқни инкор қилиш маҳсулидир.

Иккинчидан, спорт соҳасида агентлик шартномаси, асосан, футбол, хоккей ва баскетбол каби жамоавий спорт турлари соҳасида тузилиб, унинг мақсади ва вазифалари спорт агентининг меҳнат фаолиятини ҳамда спорт клубларининг трансфер фаолиятини таъминлаш билан боғлиқ юридик ва фактик ҳаракатларидан иборат бўлади. Бу жараёнда келиб чиқиши мумкин бўлган суиистеъмолликлар, спортчи ёки клублар манфаатига ноқонуний тарзда қилиниши мумкин бўлган тажовузларнинг олдини олиш мақсадида спорт федерацияларнинг масъулиягини ва иштирокини ошириш мақсадида уларнинг ҳозирда амалга ошираётган шартномаларни рўйхатга олиш ва шартномаларнинг амал қилиш муддатларини эркин белгилаш каби ваколатларини ҳуқуқийлаштириш мақсадга мувофиқ.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. <https://yuz.uz/news/>.
2. <https://xs.uz/uzkr/post/>.

3. Васькович В.П. Система договоров в профессиональном спорте: гражданско-правовые, трудовые и смешанные договоры // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 2007. – № 6. – С. 76–83.

4. Мустафин Р.Ф. Типовые договоры: проблемы формулировки понятия // Пробелы в российском законодательстве. – 2012. – № 2. – С. 114–117.
5. Остапенко И.А. Место административного договора в системе договорного права (теоретический аспект исследования) // Вестник Евразийской академии административных наук. – 2009. – С. 30–42.
6. Бутакова Н.А. Стандартная форма контракта // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2012. – № 4-1. – С. 33–35.
7. Мечетин Д.В. О договоре присоединения // Адвокатская практика. – 2010. – № 2. – С. 20–22; Щербачева Л.В. Публичные договоры и договоры присоединения в гражданском законодательстве // Вестник Московского университета МВД России. – 2010. – № 7. – С. 168–172.
8. https://rfs.ru/subject/documents/index?id=1&cat_id=2.
9. CHL_REGLAMENT_2008-2009_02-08-08.doc.
10. Витрянский В.В. Срочные сделки в сфере биржевой торговли и на финансовых рынках // Хозяйство и право. – 2007. – № 11. – С. 31–38.
11. Курлычев Д.В. Требования к оформлению внешнеэкономических сделок // Журнал российского права. – 2008. – № 7. – С. 25–28.
12. Эйдельман И.Б. Гражданско-правовое регулирование агентской деятельности в области спорта: дисс. ... к.ф.н. – Казань, 2015. – С. 177.
13. https://pfl.uz/docs/Футболчилар_мақоми_регламенти_2021.pdf.